

מסורת הש"ס

(א) מנחות: (ג, ב'ק"א, 2.) [עין מוספות תבונות פו, ד"ה מנכסן]; (ד) [תבונות נד, גיטין ל,ה.]; (ה) גיטין מח: (ש"י, ו) [שם]; (ו) [ב"מ ע, ח] [תבונות פו, ב"ב קעז, ט]; (ז) [ב"ב קעד: ע"ש בפי הרש"ס דגריס הלכתא וכו'].

רבינו גרשום

קולפי **מאבז**, מכות טובות קבלתי מאבימי רבי קורם שבבני שמונה זר: [והכי אמר לי בא להכריז רצופים בכל יום ויום אינו צריך להכריז אלא שלשים אבל אם אינו מכריז אלא בשני ובחמישי צריך להכריז בשני ובחמישי על ששים יום: ואנ"ל רב חשיב לה: לא הוה אלא איני יום הכי כיעד שכתחיל למנות מיום שני ס' יום הם ח' שבועות וד' ימים וח' שבועות ט"ז ימי הכרזה ואותו ד' ימים מתחילין ביום שני ומסיימין בחמישי הינו תמנסי: כיון דרשבא מלתא דהני תמנסי עד יום שפני אינשי: אין נזקקין לנכסי יתומים. משום קטנים אבל כי גדלי ודאי נזקקין למכור לפרוע: אמר"ל רבית אוכלת בהן, שיקח אביהן חרבות ומפסיקין היתומים בכל יום: [וא לבתות אשה משום מזוני, לפרוע כתובת אשת אביהם שכל זמן שלא נבהה כתובה ניונות מן היתומים ומפסידי מזונות: דהא תבעו להן, ליתן מעשה ידי אשת אביהן לכן הוואלי ניונות משלחן ואין לכן הפסד במזונות: וד' יוחנן אבר, משום הכי נזקקין לכתובה דדינא דלא ספקא מלאשת כגדל מזונותיה ותפסדין היתומין: ואליבא, כדי לפרוע לבית דין כי צאתי גזי להתחן עד שבחתי שלשים: ואי דקא אביל רביתא, מן היתומין כלומר ומיטש הכי נזקקין מי שבקינן ליה לבעל חוב ישראל למשקל רבית: מוקין לה ככתובת אשה, ולהכי נזקקין דקא מפסדי מזוני: אלא לרב אסי, אמאי נזקקין דאמר אביא את רבית אוכלת בהן: ולרבי יוחנן מי נזחא, אמאי כותבינן יתמי כתובותה לאלתר ותסתכל במזונות השתא שבקינן לה למיכל מזוני ודדאי קא מפסדינן כלמריה ויש הכרזה ונקטינן הכרזה דלא ידעין א' מרחצתא ונינות משלחן ואין להם או יוסיפו על השומא [כלום] אי לא: ואמר ד' ר' יוחנן דאז"ל קשיא מאי דאמרת שבקינן לה למיכל מזוני דקא מפסדינן דבתובעת כותבת בב"ד עסקינן דבדובעת כתובתה בב"ד עסקינן איזדוקקין נמי לא איזדוקקא לא לא למכור ולא להכריז והואיל וכבר איכרה מזהותיה: כיון דאיזדוקקין לה מי עקירא, כשכתובה כתובתה מודקקין [לה] לבקוה ומבגינן לה כתובתה ובעי הכרזה: מכל מקום לרב אסי קשיא, דאמר אין נזקקין אלא לרבית ואין כאן רבית: לעולם בב"ד גזי מי מתקין [על] הכרזה שקבל עליו לזון להתחן [שם] ההכרזה בלא נטיל רבית: גזי מי צאת למשקל ביוברותי, ואי כרב אסי דאמר מרבית רבית דקא אביל רבית מיטש מי שבקינן בו: בשלמא לר' יוחנן נזחא, דכתובת אשה ביוברותי, היא ומכור דקא מפסדינן מזוני: אמר"ל מינה דריתא ובעל לא שקלה אלא זיבורית ומאי קמיל דיתמי: ויא קשיא, ר' יוחנן כ"י מאיר סבירא ליה הדיניה דבעל ביבונותיה: שקבל עליו בינייהו, למישקל מיתמי ביוברותי ישראל, בלא נטיל היילך נזקקין על מנת ליתן לאשה כתובתה

לשא שמעטא, דרב חסדא: **קולפי טאזי**, הכאות גדולות על הדא שמעטא שהיה מלמדני טוס היתומים לרבי מאיר ששים יום והיימי מקשה לו הא אמר ר"מ שלשים והוא אמר לי צא להכריז רלופין שלשים יום צין יתומין צין הקדש: **ואס צא להכריז שני וחמישי**, שהס ימי הדין הוי השוס ששים יום ומי הכרזה שמונה עשר יום לא וחשוב משני צצבת שמונה שבעות הרי לך ג"ו ימים ויהא צבס י"ו שני וחמישי הוסיף עוד ארבעה ימים שני ושלישי ורביעי וחמישי צצבת הרי ס' יוס משהתחיל ההכרזה ויש צהן שמונה עשר ימי הכרזה: אין נזקקין לנכסי יתוסים, למוכרן: צנים אולגת כהן, שהיו מוהיניו לעוצד כוכבים מעות צנים: **משום מזוני**, דכל זמן שאינה גוצה כתובתה נזונית משלסה והוי פסידא לדיהו: **אלימא צצעל חוצ עוצד כוכבים**, דשקיל רצית ולהכי נזקקין: **מי לאזי**, להמתיך ימי הכרחינו כלא רצית: **צנועטא קצנועה צצ"ד**, כדון דשזז אין לה מזונות לא מפסקי יתומים מרדי צהמנעה: לא נודיקה לה, לפרוע כתובתה הואיל ומעכשו אין מזונותיה על היתומים: **כיון דאודקקין לה מעיקרא**, בתחילת תביעת כתובתה להפסקידה מזונותיה: **מודקקין לה לבסוף**, להגזותה כתובתה: **הא לא קשיא ר"מ היא דלמר קצנועה** (א) [אשה] **צניעונית**, מנייה דידיה כגון אס גירשה וקמ"ל דמיתמי צניצורית: **דרשנין**, צצעל חוצ עוצד כוכבים: **כשחייב מודה**, צשעת מיתה הודה אציהס: **כולפו נמי כשחייב מודה**, וצעל חוצ ישראל: **גרופה** (ב) , אין לה מזונות: **הפיה דרבי יוחנן**, דלמר כתובת אשה מגגינן מיתמי: **משום חינוא מחגינן לה**, כדי שימלאו האנשים מן צעניי הנשים וישאלו [ו] לכן והלכך אפילו גרופה נמי: **צמר שיצקייסו**, ימותו כלצניהס שהנית לה ממון זה:

לאז נמי מיעצד מלוז ניסח, דקטניס הן אלא מחגינן עד שיגדילו: **לריי אפפסיס**, אציהס נתן לצעל חוצו מעות או כסף וזהב צמשחין צשעת מיתה ולא הספיק ליעול אמת השטר מרדו [ו]: **רשמיסה**, צ"ד לאציהן על שאינו פורע לה חוצו ומת צשמיסה דשהתא ליכא לניחש לצרי דלא היה פורעו אלא צצית דין כדי שימירו לו נידויו: **שלחו מסס דשמיסה ומיס צשמיסה**, מיומוקמי כל הך מתנייתא דלעיל דלמרו נזקקין: **והלגשא כרב כוהא**, דהיכא דלא שמתה חייש לצררי: אלימא

ולא קיבל עליו לזו ת"ש ע"מ ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב חובו בשלמא בעל חוב בין מר ובין מר ברשנין אלא כתובתה בשלמא לר' יוחנן נזחא אלא לרב אסי קשיא הכא במאי עסקינן כשחייב מודה השתא דאתית להכי כולהו נמי כשחייב מודה מרימר ו' אנכי כתובתה לגרופה מנכסי דיתמי א"ל רבינא לאמימר והאמר רב יהודה אמר רב אסי אין נזקקין לנכסי יתומין אלא א"כ היתה רבית אוכלת בהן רבי יוחנן אומר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני ואפי' רבי יוחנן לא קאמר אלא באלמנה דקמפסדא מזוני אבל גרופה לא אמר ליה (ב) (ח) הא אנן דרבי יוחנן משום חינוא מתנינן לה אמר רב נחמן מרישא לא הוה מיוזדקקנא לנכסי יתמי ט' כיון דשמענא להא דרב הונא חברין משמיה דרב' יתמי דאכלי דלא דידהו ליזלו בתר שיבקייהו מבאן ואילך מיוזדקקנא מעיקרא מאי טעמא לא (ד) אמר רב פפא פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לא בני מיעבר מצוה נינהו רב הונא בריה דרב יהושע אמר ז' אימר צררי אתפסיה מאי בינייהו איכא בינייהו ב'כשחייב מודה אי נמי שמתוה ו'ומת בשמתיה (ט) שלחו מתם דשמתוה ומית בשמתיה והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע ושמתוה ב"ד ללוה [שפרעסו למלוה] ומת [בשמתיה] מ"ד משום צררי ליכא הכא למיחש לצררי היתומים לפרוע ולמאן דאמר משום מצוה לא פרעין: שלחו מתם דשמתיה ומית בשמתיה, מודקקין דהתם ודאי ליכא למיחש צררי אתפסיה אבל בעלמא אפילו כשחייב מודה לא מודקקין דאיכא למימר מודה דחייב ליה אבל איכא למיחש צררי [משחין] אתפסיה: [והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע, דאמר חיישין לצררי:

שיטה מקובצת

אמר רב יהודה אמר רב אסי, עי ספר התרומות שער י"ד ח"א: **א"א לרב אסי**, עי תוס' גיטין דף נב ע"ב (ד"ה לכרנא); **לעולם בב"מ עובד כוכבים**, תימה והא אמרינן בפרק הנזקין (גיטין ג:) יתומים שאמרו גדולים ואין צורך לומר קטנים בין לשבועה בין לזיבורית, והאך נשבעת את העובד כוכבים ולר"ש שפירש שאם היה לו ספק עם העובד כוכבים מותר להשביעו נזחא, אבל לרש"ם שפירש דאסור מאי איכא למימר, וי"ל דמיירי בגר תושב שאינו נשבע בשם ע"ז, ומיהו אינו קשה דבבריתא דאביי קשישא לא דתני יתומים שאמרו גדולים ואנ"ל קטנים לענין שבועה אלא לענין זיבורית דוקא ותלמודא הוא דפסיק אף לענין שבועה ורב אסי קשה אל הוה פסיק אף לענין שבועה, הרא"ש ד"ל בתוספותיו: **אין נצריקין מנכסי יתוסים וכו'**, גלית, תימה לישני ליה בגדוליים איירי דאמרין פ"י הנזקין (גיטין ג:) יתומים שאמרו גדולים ואין צורך לומר קטנים בין לזיבורית בין לשבועה, וי"ל דבעיא היא ולא אישטתא לא כמה שבעות ובריתות ואי מוקמינן האב בגדוליים נפשות הבעני מהבא, הר"י ו"ל: בלחזו נמי כשחייב מודה, משום דס"ל לרב אסי דטעמא דאין נזקקין משום חוב היילך כשחייב מודה נזקקין, ואי"ת פפא אמאי אמר טעמא דאין נזקקין משום

שום היתומים פרק שישי ערכין

כב.

תנן שום היתומים בו' במאי עסקינן א"לימא בבע"ל חוב עובד כוכבים מי ציית, ואס תאמר למת ליה לאותוכי לרב אסי ממתניתין ממילתיה דרב אסי גופיה הוה מצי למיפדך דלמר דאין נזקקין לנכסי יתומים אלא אס כן רצית אוכלת צהס צמאי עסקינן האז דאין נזקקין אלימא צצעל חוב עוצד כוכבים מי ציית להמתינן עד שיגדילו ואי צצעל חוב ישראל מי צצקינן ליה דקאכלי רצית וי"ל דממילתא דרב אסי לא מצי למיפדך דלפפד ללוקמה צדלא מצע להו ולעולם צצ"ח עוצד כוכבים איירי ומש"ה אין נזקקין לנכסים לפרוע החוב אלא אס כן רצית אוכלת צהן [ו] [ואזן] נזקקין אפי' לא מצע להו עוצד כוכבים חוצו לפי שלא ירצה עליהן הרצית אצל ממתניתין פריך צשזי דרבי מדנחתי צית דין לשוס דתמצע להו מיירי לפיכך פריך אי צצעל חוצ עוצד כוכבים מי ציית עד אחר השלמת הכחה שלא להרצות הרצית ואי לא ציית אס כן שמא יפסידו צהארכת הומן יותר ממה שזינחו דודאי אי לא ידעינן אי מרווחינן אי לא מרווחינן לא צריכי הכחה דקאמר הש"ס צמקון על מילתא דר' יוחנן: **אמר רב נחמן מריש** א"א הוה מוקיקין ציתמי **בו' מבאן ואילך** מוקיקין בו', והלכה כרב נחמן צדיני דנזקקין לנכסי יתומים והכי נמי איתא צצכותב (כתובות דף פד.) גבי הא דמתן מי שמת והנית אשה וצעל חוצ ויורשים והיה לו מלוה או פקדון ציד אחרים ינתן לכושל צצסה ואמר ר' יוחנן עלה (שם) לכתובת אשה משום חינוא אלמא נזקקין:

^[כ]אלמא נזקקין:

ריביתא מי שבקינן ליה ואלא דלא קאבול ריביתא וקתני נזקקין בשלמא לרבי יוחנן מוקי לה בכתובת אשה אלא לרב אסי קשיא אמר דך רב אסי ולרבי יוחנן מי נזחא מי שבקינן מזוני דודאי קא מפסדא ונקמינן הכרזה דלא ידעינן אי מרווחינן אי לא מרווחינן הא לא קשיא בתובעת כתובתה בב"ד [ו] כדרב יהודה אמר שמואל דאמר (ז) רב יהודה אמר שמואל ה'התובעת דאיזדקקין לה אין לה מזונות אי הכי איזדוקקי ו' לא מיוזדקקין לה אלא כיון בבצל חוב עובד כוכבים שקיבל עליו לזון ברדינ ישראל אי הכי רבית נמי לא לישקול שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו ת"ש (ח) דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית במאי עסקינן אילימא בבצל חוב עובד כוכבים מי צאית אלא פשיטא בבצל חוב ישראל אי אביל ריביתא מי שבקינן ליה אלא דלא לרב אסי קשיא אמר דך רב אסי ולרבי יוחנן מי נזחא מי שבקינן ליה אלא דלא מיתמי אפילו מיניה דידיה נמי זיבורית הא לא קשיא (י) ר"מ היא דאמר כתובת אשה בבינונית ומיתמי זיבורית מ"מ לרב אסי קשיא לעולם בבצל חוב עובד כוכבים שקיבל עליו לזון ברדינ ישראל א"ה רבית נמי לא נישקול שקיבל לזו

ולבעל חוב את חובו בין מנכסי יתומים ובין מנכסי הקדש כגון שהקדיש נכסיו ומת והיתה עליו כתובת אשה זו ובעי"ה זה (והיתומין צריכין לפרות הנכסים מן ההקדש ע"מ ליתן לאשה כתובתה כו'): בין למר ובין למר ברשנין, לשטר שיש בו רבית התרייהו מודו דנזקקין לב"ח משום רבית: **כשחייב מודה קורם מיתמו שעריין יש עליו כתובת אשה זו או חוב זה]** וצוה לתת: כולחו נמי, אותם ששינו למעלה בב"ח גזי לעולם בב"ח ישראל ואמאי נזקקין: **כשחייב מודה**, וצוה לתת: לגרופה, גירופה בעלה ומת: [מנכסי יתמי, ואפי' גירופה לית לה מזוני: תמיא דר' יוחנן, או לכתובת אשה אגן] **משום חינוא** [מתנינן לה, כדן] שריתו הנשים שיש להן כתובת מן היתומים אפילו כשיתגרשו נזקקין להן להגבותן כתובתן אפי' דאין להן מזונות ויתצרו לבעליהן ולא יצערו אותן ומתוך כך פפא צן בעיני בעליהן הלכך מגבינן לגרופה משום חינוא דכל הנשים: **ליזלו בתר שבקייהו**, [כלומר] שהיה מקללן שלא יאריכו ימים אלא ילכו אחר אביהן שהניחן [למיתת] הואיל ואוכלין את שאינו שלהן: [מיוזדקקא, כדי למנותן מאיסורא: מעיקרא מ"ם לא, הוה מודוקק משום דרב פפא אמר פריעת כ"י א"מור צררי אתפסיה, הלה למלוה קודם מיתמו שיתפרע חובו מהן:] **איכא בינייהו כשחייב מודה**, בשעת מיתמו ששירין חייב לו מאן דאמר משום מצוה לא פרעי' דיתמי לא בני מעבר מצוה ניהו ומאן דאמר משום צררי כיון דמדה ליכא למימר צררי אתפסיה: [א' נמי, שתפסו בדין] ושמתוה ב"ד ללוה [שפרעסו למלוה] ומת [בשמתיה] מ"ד משום צררי ליכא הכא למיחש לצררי היתומים לפרוע ולמאן דאמר משום מצוה לא פרעין: שלחו מתם דשמתיה ומית בשמתיה, מודקקין דהתם ודאי ליכא למיחש צררי אתפסיה אבל בעלמא אפילו כשחייב מודה לא מודקקין דאיכא למימר מודה דחייב ליה אבל איכא למיחש צררי [משחין] אתפסיה: [והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע, דאמר חיישין לצררי:

שיטה מקובצת
פרקת חוב מצוה ופליגי ארב אסי לימא טעמא דחיישין לצררי ולא ליפלוז אדרב אסי, וי"ל דרב פפא סבר [דמה דאמר] מרישא לא הוי מודקקנא מיירי בין במקום דאיכא למיחש לצררי בין במקום דליכא למיחש לצררי הלכך הוצרך למימר דטעמא משום פריעת בעל חוב מצוה, הרא"ש ו"ל בתוספותיו: **אגן** [הוא דר' יוחנן **משום חינוא**, פרש"י שימצא האנשים חן בעיני נעשים ואפי' דאמרין (גיטין מט:) יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא לגרע כח האשה מכח מלוה איכא מילי דחיישי רבנן משום חינוא ואיכא מילי דלא חיישי, ור"ח פי' שימצא חן הנשים בעיני האנשים וימצאו קרופצין מתוך שיפוי כחם כבביתא תוחבין, ובעיורי פי' שישאו הבעלים חן בעיני שותותיה וישמשום בלב שלם כיון שיגבום כתובתן משלם ולא יפסדו כלום מכתובתן, הרא"ש ו"ל בתוספותיו: **ליזלו בתר שבקייהו**, [מ"ם לא, הוה מודוקק משום דרב פפא אמר פריעת כ"י א"מור צררי אתפסיה, כ"ב הונא בריה דרב יהושע, לאו בהאי לישנא שלחו מתם אלא שלחו מתם היכא דחייב מודה או שמתוה ומת בשמתיה וליכא למיחש לצררי, דהא אמרינן בסנהדרין (דף ק' ע"ב) שלחו מתם ר' אלעזר ואיהו קרים טובא לרב הונא בריה דרב יהושע, הרא"ש ו"ל בתוספותיו:

ד א מיי' פ"י"צ מהלכות מלוה ולוה הלכה ט' טוש"ע ח"מ סימן קט עטף א' ונכרז אלפס תבונות פ' י"א ד' קצט:]:
ה ב מיי' פ"י"צ מהלכות מלוה הלכה ג' טוש"ע ח"מ סימן קי עטף א' ונכרז אלפס [שם]:
ו ג מיי' פ"י"ח מהלכות אשות הל' א' טוש"ע א"ע סי' ג' כג עטף ג':
ז ד מיי' פ"י"ט מהלכות מלוה הלכה א' טוש"ע ח"מ סימן קח עטף יח וסימן מיט עטף ג':
ח ה' ו מיי' פ"י"א מה' מלוה הלכה ו' טוש"ע ח"מ סי' קח עטף א':

הגהות הב"ח

(א) גמ' פ"ל ההיא דר' יוחנן משום חינוא: (ב) רש"י ד"ה גרופה לא אין:

מוסף רש"י

קולפי טאבז, הכאות טובות, בלעזי, בלעזי מאבימי, כלומר שהיה מנהיג אותו [תבונות ז, א], קולפי, מקלות [טוסה י"ז וגורם יגורפי], בא להכריז רצופים, כל ימות השנה, מכריז' י' יום, צא לנכסיו שני וחמישי מכריז עד ס' יום ויום שמתחיל עד יום שפסקה, דהיינו י"ח ימי הכרזה בס' יום ומכריז מי וקנה נכסי יתומים הללו כדי שיעברו ביוקר, והיה רב חסדא משנה תמיונן ומכאור אצמי (שם), אין נזקקין, צ"ד, לנכסי יתומים, לגבות מהן כלום ואפילו שטר שכתב אציהס, דמפרסם טעמא [לקמן] דיתמי לאו עזי מעבר מלוה ניסח, אלא נטר עד גדעלו ומפקי ליה ונצי, אלא אם כן רבית אוכלת בהן, שזהו אציהן מננני צצות, דחיישין צ"ד להפסד שלהן ומוכרינן צ"ד מנכסיהן ופורעין אותו חוב (ב"ב פד.) **משום מזוני**, שכל זמן שלא יתנו לה צנועה ניונות משלסה (שם), ה'התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות, תעשה, דגליל דעתה צעני לאספרי, ואילו לא איתני צדהא אלא כל יומי מיגר צרמלמתיך צציה, שהיא אולמנה צצילו כצדו [גיטין דף ז], בתר שיבקייהו, אחר צציהן צצית הקצותן (ב"ב ט, ו), פריעת בעל חוב מצוה, מלוה עליו לפרוע חוצו ולתמך דציהו, דמכחי כן צצק, שהיה ק"ט על צצק ואלו עלן צצק צצק (כתובות כט), שמתוה ומת בשמתיה, שלא לה לפרוע צציו (רשב"ם ב"ב קעז), שלחו מתם, היכא דשמתוה ומית צשמיסה היכא דשמתוה ומית בשמתיה דרב פפא פרש ונמי שחיי מודה דמי (שם), והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע, דגבי מיתמי ולא אמרינן יתמי לאו בני מיעבר מלוה ניסח, להלכתא גרסינן ולא גרסינן והלכתא (שם).

שינויי נוסחאות

[א] יתמי רב חיל' (ש"ס ח) [מסדא קולפי טאבז בלעזי מיניה דרבימי ענה (ש"ס, ג) מ"ט לא אמר כתובת אשה (ש"ס ז)] וישראל ואיזדקקין ליתמיא בב"ד צצ"ד ונכרביז יסודה (ש"ס ח) [אודוקקי נמי לא מודקקין לה כיון דאודוקקין לה מעיקרא (ש"ס, ו)] אכני כתובתה לגרופה (ש"ס ח) אמר ליה [מינים סא מתקין] (ש"ס ט) כיון דשמעיתיה לסא דאמר רב סולא כתרין ס' דאלני דלאו דידהו (ש"ס י) אימור צררי אתפסיה (ש"ס יא) וינשאלו לסא (ש"ס יא) מילד עד שמת אביהן ססי"ד (י"ז, צ"ק, אביהן ססי"ד (י"ז, צ"ק,